

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

- Wprowadzenie
- Przeczytaj
- Symulacja interaktywna
- Sprawdź się
- Dla nauczyciela

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Źródło: Gerd, dostępny w internecie: Photo by [Mert Guller](#) on [Unsplash](#), domena publiczna.

Intensywny rozwój miast oraz zmiany społeczne i gospodarcze niejednokrotnie powodują pojawianie się w przestrzeni miejskiej zjawisk negatywnych. Zmiany i zjawiska te mogą mieć charakter:

- społeczny (dotyczący ludności, mieszkańców),
- przestrzenny (dotyczący zabudowy, przestrzeni publicznej),
- gospodarczy (dotyczący podmiotów gospodarczych na danym obszarze),
- środowiskowy (odnoszący się do elementów środowiska przyrodniczego).

Powyższe zmiany mogą zachodzić przede wszystkim na skutek:

1. zmniejszania się roli niektórych gałęzi gospodarki (np. przemysł),
2. pogłębiania się negatywnych zjawisk społecznych i wykluczenia społecznego,
3. zmian gospodarczych prowadzących do powstania (lub pogłębiania się) bezrobocia czy braku działań naprawczych na obszarach wymagających wsparcia technicznego (np. zaniedbane kamienice w centralnych częściach miast).

Władze miast (gmin) mogą reagować na powyższe zjawiska w różny sposób, jednak najbardziej skuteczne jest podejście kompleksowe. Takim podejściem jest właśnie **proces**

rewitalizacji. Słowo rewitalizacja pochodzi od łacińskich *re* i *vita*, co oznacza ożywienie lub przywrócenie do życia. Potocznie rewitalizacja kojarzy się z wyremontowaniem zniszczonego budynku mieszkalnego (kamienicy, bloku na osiedlu). Nie jest to jednak prawidłowe rozumienie procesu rewitalizacji i nie może ona być kojarzona jedynie z remontem czy poprawą stanu technicznego obiektu (np. ociepleniem bloków mieszkalnych), dlatego że tak rozumiana rewitalizacja nie mogłaby w pełni prowadzić do poprawy sytuacji społecznej czy ekonomicznej.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest proces rewitalizacji.
- Scharakteryzujesz pojęcie obszaru zdegradowanego.

Przeczytaj

Czym jest prawdziwa rewitalizacja?

Rewitalizacja to przede wszystkim proces kompleksowy, który obejmuje działania w sferze społecznej, przestrzennej, technicznej, gospodarczej i środowiskowej. W warunkach polskich proces rewitalizacji jest szczegółowo regulowany prawnie poprzez *Ustawę o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku*. Według tego dokumentu rewitalizacja to „proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego [obszarów zdegradowanych](#), prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji”. Już sama definicja pokazuje, że rewitalizacja ma odpowiadać na złożone problemy miast.

Czy rewitalizacja może obejmować teren całego miasta (gminy)?

Teoretycznie tak, ale w praktyce jest to niemożliwe z dwóch powodów. Po pierwsze oznaczałoby to, że całe miasto wymaga pilnej interwencji, a w praktyce nigdy tak nie jest. Po drugie proces byłby niemożliwy do przeprowadzenia ze względu na zbyt duży zasięg przestrzenny, szczególnie w przypadku większych miast (gmin). Dlatego proces rewitalizacji może zostać przeprowadzony na mniejszych terenach, w częściach miast (np. na osiedlach). Wspomniana wyżej ustawa określa, czym jest:

- **obszar zdegradowany**, czyli obszar koncentracji negatywnych zjawisk społecznych (patrz niżej) i występowania jednego z negatywnych zjawisk

gospodarczych, środowiskowych lub przestrzennych,

- **obszar rewitalizacji** - część obszaru zdegradowanego, na którym prowadzona będzie rewitalizacja; teren charakteryzuje się koncentracją negatywnych zjawisk; obszar ten nie może być większy niż 20% powierzchni miasta i obejmować więcej niż 30% ludności miasta.

Kto lub co decyduje, na jakim obszarze miasta (gminy) przeprowadzona zostanie rewitalizacja?

Za przeprowadzenie rewitalizacji odpowiadają władze miasta (gminy), które w tym celu najczęściej powołują specjalne zespoły odpowiedzialne za przygotowanie i przeprowadzenie całego procesu. Właśnie w ramach tych przygotowań sporządzana jest diagnoza sytuacji w mieście. Taka analiza musi obejmować wszystkie sfery – społeczną, przestrzenną, techniczną, gospodarczą i środowiskową. Do przygotowania diagnozy potrzebne są dane dotyczące poszczególnych części miasta (gminy). Na podstawie zebranych danych można ocenić, która część miejscowości znajduje się w najgorszej sytuacji i najpilniej wymaga rewitalizacji. Taki obszar charakteryzuje się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, czyli bezrobocia, przestępczości, ubóstwa, niskiego poziomu edukacji i kapitału społecznego oraz słabego poziomu uczestniczenia w życiu publicznym lub kulturalnym. Proces rewitalizacji może zostać przeprowadzony w centrum miasta (miejscowości gminnej), na terenach mieszkaniowych (osiedla), terenach poprzemysłowych lub pokolejowych.

Jakie dane mogą być zastosowane w diagnozie sytuacji miasta?

Poniżej przedstawiono przykładowe wskaźniki, które mogą być wzięte pod uwagę w trakcie sporządzania diagnozy.

Diagnoza	Dane, informacje
społeczna	stopa bezrobocia, stopień ubóstwa, liczba przestępstw, poziom edukacji, poziom kapitału społecznego, frekwencja wyborcza, udział w kulturze
przestrzenna	wielkość przestrzeni publicznych i przestrzeni rekreacyjnych
techniczna	infrastruktura techniczna (w tym jej stan), stan techniczny budynków
gospodarcza	liczba i wielkość podmiotów gospodarczych
środowiskowa	jakość środowiska przyrodniczego, zanieczyszczenie wody, powietrza, gleb

Czy w procesie rewitalizacji biorą udział tylko władze miasta i przedstawiciele urzędu miasta?

Zdecydowanie nie. Tak jak rewitalizacja powinna mieć charakter kompleksowy od strony tego, co obejmuje, tak i w samym procesie bierze udział wiele grup społecznych i podmiotów (zwanymi interesariuszami). Takie podejście zapewnia przede wszystkim przejrzystość, gdyż każdy wie, jakie działania będą podejmowane w ramach rewitalizacji, co więcej - każdy może mieć wpływ na przebieg procesu. Służą temu między innymi konsultacje społeczne, na których mieszkańcy mogą swobodnie wypowiedzieć się na temat planowanych działań lub też zaproponować zmiany. Interesariuszami rewitalizacji są przede wszystkim:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji,
- właściciele nieruchomości,
- podmioty gospodarcze (czyli przedsiębiorcy),
- organizacje pozarządowe,
- władze samorządowe.

Przykłady rewitalizacji w Polsce

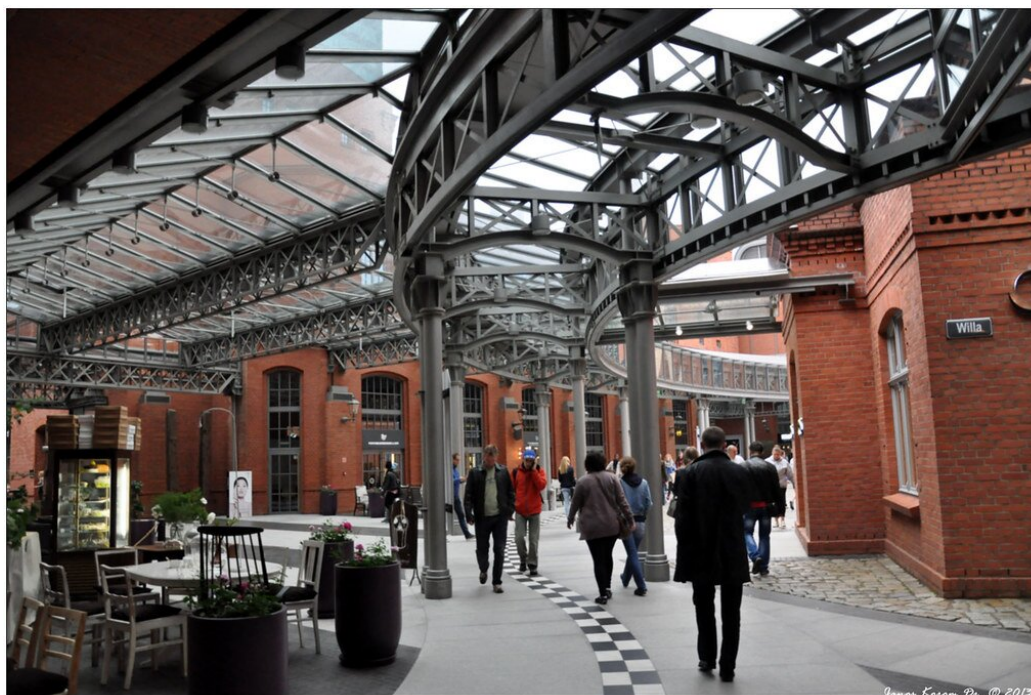
Najbardziej znane przykłady rewitalizacji w Polsce dotyczą terenów przemysłowych w Łodzi i Poznaniu. Popularność i rozpoznawalność tych miejsc wynika z faktu, że w dawnej zabudowie fabrycznej powstały centra handlowo-kulturalne. Jest to jeden z kierunków przemian zachodzących podczas rewitalizacji. Z jednej strony zachowano dawny charakter miejsc (budynki i styl zabudowy), podniesiono jedynie standard techniczny kompleksów, z drugiej zaś wprowadzono nowe funkcje - nie tylko handlowe, ale także kulturalne i społeczne. Nowe obiekty oferują wiele miejsc pracy i stały się zarówno znakiem rozpoznawalnym miast, ale także miejscami integrującymi mieszkańców. Przykładami takich rewitalizacji jest Manufaktura w Łodzi oraz Stary Browar w Poznaniu.

Należy jednak pamiętać, że rewitalizacja nie musi oznaczać tak spektakularnych inwestycji. Ma ona służyć przede wszystkim lokalnym społecznościom i kompleksowo poprawiać warunki ich życia. Dlatego działania rewitalizacyjne oznaczają często powstanie centrów aktywności lokalnej, ośrodków podnoszenia kwalifikacji dla osób wykluczonych społecznie, porządkowanie zaniedbanej przestrzeni i włączanie w te działania lokalnej społeczności. Najczęściej o takich projektach nie przeczytamy tak wiele, jak o wskazanych wyżej przykładach, ale z pewnością stanowią one bardzo ważny czynnik poprawy warunków życia mieszkańców wielu miast i gmin w Polsce.

Centrum Manufaktura w Łodzi

Źródło: Pixabay License, <https://pixabay.com/pl/service/terms/#license>, dostępny w internecie: <https://pixabay.com>.

Centrum Stary Browar w Poznaniu

Źródło: "Poznan (84)" by Dr Korom is licensed under CC BY-SA 2.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/?ref=ccsearch>, dostępny w internecie: <https://search.creativecommons.org/photos/552dab59-b6e9-4b9a-821c-fef7872b289a>.

Rewitalizacja w gospodarce

Proces rewitalizacji nie musi dotyczyć osiedli ludzkich. Mogą mu zostać poddane tereny rolnicze lub wartościowe dla przemysłu czy branży usługowej. Przykładem jest obszar delty Wisły, który sukcesywnie malał pod względem przydatności produkcyjnej w rolnictwie. Fakt ten sprawił, iż rentowność produkcji rolniczej była niska.

Przeprowadzono tam rewitalizację poprawiającą wykorzystanie terenu. Inwestycje obejmowały infrastrukturę materialną oraz wydobycie walorów środowiska naturalnego, które przyciąga nowych inwestorów i rozwija turystykę na tym obszarze.

Rozwiązania ekologiczne w rolnictwie

Rolnictwo ma na celu produkcję opierającą się na ekologicznych rozwiązaniach, do których należą:

- stosowanie naturalnych nawozów np. kompost, obornik,
- prowadzenie płodozmianu,
- orka polegająca na płytkim oraniu i głębokim spulchnianiu gleby,
- stosowanie naturalnych pasz w hodowli zwierząt,
- mozaikowy układ upraw z wykorzystaniem m. in. drzew i krzewów.

Rozwiązania ekologiczne w przemyśle

Ekologia w przemyśle polega na:

- zautomatyzowaniu produkcji,
- energooszczędności,
- ograniczeniu produkcji odpadów,
- ograniczeniu emisji szkodliwych gazów i substancji.

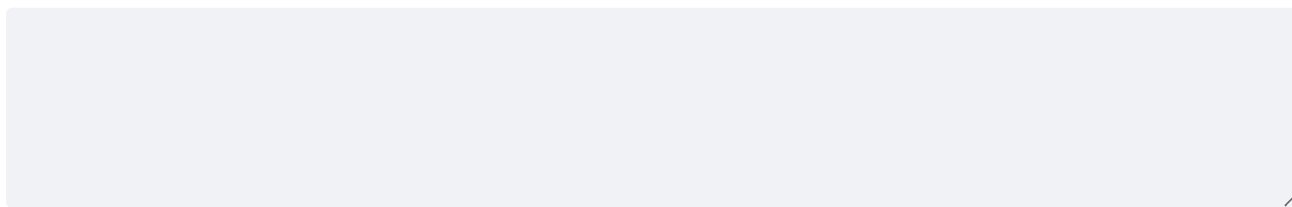
Rozwiązania ekologiczne w usługach

Ekologiczne rozwiązania w branży usług związane są głównie z ekologią w transporcie oraz prowadzeniem e-usług takich jak:

- sklepy internetowe,
- poczta elektroniczna,
- bankowość elektroniczna.

Polecenie 1

Dowiedz się, czy w twojej miejscowości lub miejscowości sąsiedniej (mieście lub gminie) przeprowadzono już proces rewitalizacji. Jeżeli tak, przygotuj krótką prezentację na temat obszaru rewitalizacji i przedstaw przykładowe działania, które zostały zrealizowane.

Słownik

obszar rewitalizacji

część obszaru zdegradowanego charakteryzująca się występowaniem największej koncentracji zjawisk negatywnych; obszar ten nie może być większy niż 20% powierzchni miasta i obejmować więcej niż 30% ludności miasta; teren, dla którego opracowuje się i realizuje program rewitalizacji, obejmujący całość lub część terenu znajdującego się w stanie kryzysowym

obszar zdegradowany

obszar koncentracji negatywnych zjawisk społecznych i występowania jednego z negatywnych zjawisk gospodarczych, środowiskowych lub przestrzennych

rewitalizacja

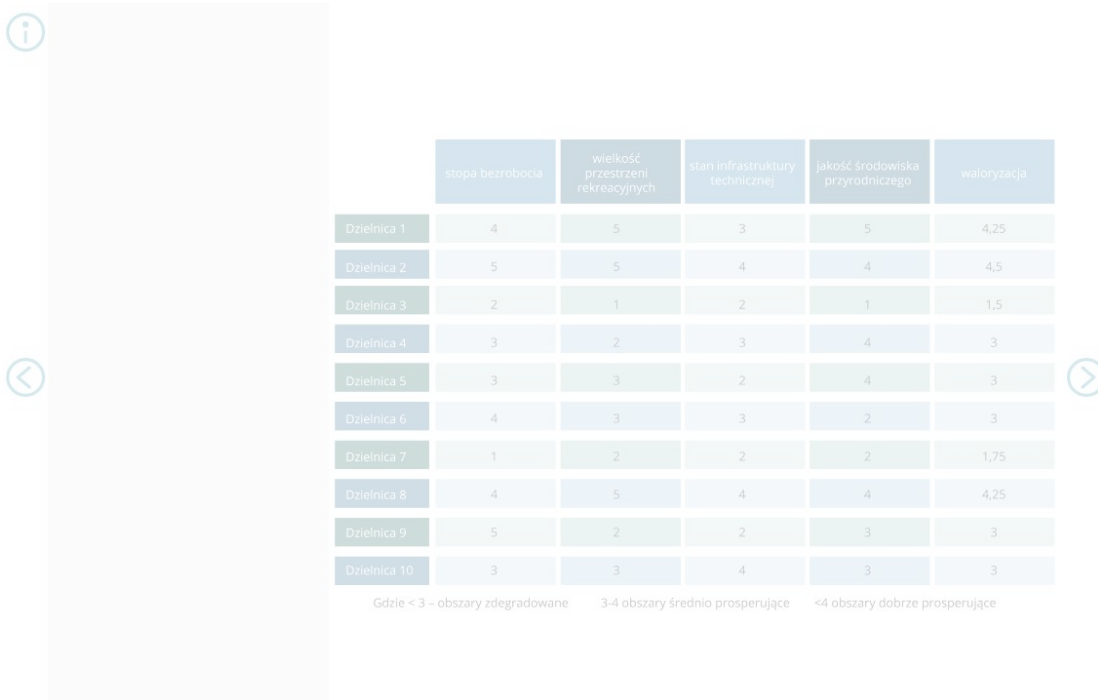
kompleksowy proces obejmujący działania w sferze społecznej, przestrzennej, technicznej, gospodarczej i środowiskowej; ma na celu wyprowadzenie obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego, negatywnego

Symulacja interaktywna

Polecenie 1

Na podstawie poniższej symulacji oceń, jakie czynniki mogą wpływać na degradację danego obszaru.

Symulacja 1

The simulation interface displays a table with 10 districts (Dzielnica 1 to Dzielnica 10) and five indicators: stopa bezrobocia, wielkość przestrzeni rekreacyjnych, stan infrastruktury technicznej, jakość środowiska przyrodniczego, and waloryzacja. The table is surrounded by navigation icons: an information icon (i) at the top left, a left arrow (←) on the left side, and a right arrow (→) on the right side.

	stopa bezrobocia	wielkość przestrzeni rekreacyjnych	stan infrastruktury technicznej	jakość środowiska przyrodniczego	waloryzacja
Dzielnica 1	4	5	3	5	4,25
Dzielnica 2	5	5	4	4	4,5
Dzielnica 3	2	1	2	1	1,5
Dzielnica 4	3	2	3	4	3
Dzielnica 5	3	3	2	4	3
Dzielnica 6	4	3	3	2	3
Dzielnica 7	1	2	2	2	1,75
Dzielnica 8	4	5	4	4	4,25
Dzielnica 9	5	2	2	3	3
Dzielnica 10	3	3	4	3	3

Gdzie < 3 - obszary zdegradowane 3-4 obszary średnio prosperujące >4 obszary dobrze prosperujące

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DNz9IXPce>

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż prawidłową odpowiedź.

Proces rewitalizacji polega na:

- przeprowadzeniu remontu najbardziej zniszczonych budynków na terenie gminy lub miasta.
- zmodernizowaniu sieci dróg w gminie lub mieście.
- kompleksowej odnowie zdegradowanych części miasta lub gminy.
- zwiększeniu udziału terenów zielonych w ogólnej powierzchni miasta lub gminy.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, co oznacza termin *obszar rewitalizacji* oraz czy może obejmować całe miasto lub gminę.

Ćwiczenie 3

Czy rewitalizacja może obejmować tylko prace remontowe, naprawcze? Zaznacz właściwą odpowiedź.

- Tak, to jest główny cel rewitalizacji.
- Tak, tylko takie prace są skuteczne i przeciwdziałają innym negatywnym zjawiskom.
- Nie, ponieważ taka rewitalizacja nie miałaby charakteru kompleksowego.
- Nie, ponieważ takie prace są zbyt kosztowne.

Ćwiczenie 4

Wymień zjawiska negatywne w sferze społecznej, które występują na obszarze zdegradowanym?

Ćwiczenie 5

Określ, czy poniższe twierdzenia są prawdziwe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Rewitalizacja jest procesem kompleksowym, który obejmuje wiele dziedzin funkcjonowania miast i gmin.	☐	☐
Rewitalizacja może dotyczyć tylko aspektu gospodarczego lub przestrzennego.	☐	☐
W rewitalizacji zawsze biorą udział wszyscy mieszkańcy miasta lub gminy.	☐	☐
Za przeprowadzenie rewitalizacji odpowiadają przedsiębiorcy posiadający działalność gospodarczą w mieście lub gminie.	☐	☐

Ćwiczenie 6

Wybierz zakończenie zdania.

Aby sprawdzić, czy przeprowadzona rewitalizacja przyniosła oczekiwane efekty, należy:

- sprawdzić, czy przewidziane programem rewitalizacji poszczególne działania zostały zrealizowane.
- sprawdzić, czy po przeprowadzeniu rewitalizacji poprawiły się wskaźniki wykorzystane do identyfikacji problemów społecznych, przestrzennych i gospodarczych.
- sprawdzić, czy program rewitalizacji został zrealizowany zgodnie z przewidzianym budżetem.

Ćwiczenie 7

Zastanów się, w jaki sposób można sprawdzić, czy przeprowadzona rewitalizacja przyniosła oczekiwane efekty. Zapisz swoje przemyślenia.

Przeczytaj poniższy tekst źródłowy i zaznacz prawidłowe zdania (pod tekstem).

Jakie cele wiążą się z Lokalnym Programem Rewitalizacji? W pierwszej kolejności chodzi o to, aby zakwalifikować plany i koncepcje zintegrowanego rozwoju miasta na tle głębokich gospodarczych, socjalnych, demograficznych i społecznych zmian strukturalnych. Za pomocą zintegrowanych działań rozwoju i odnowy miasta należy przeciwdziałać strukturalno-budowlanemu i socjalnemu „rozpadowi” miasta i jego dzielnic, dokonującemu się w wyniku niekontrolowanych problematycznych kierunków rozwoju. Potrzebne przy tym poszczególne przedsięwzięcia w celu przebudowy miasta (modernizacja i naprawa, wyburzenie/częściowy demontaż budynków i obiektów budowlanych, rewaloryzacja i kształtowanie przestrzeni publicznych, nowe przedsięwzięcia budowlane, itd.) powinny w sumie to miasto wzmocnić a nie prowadzić do nowych nieporządków urbanistycznych lub do konfliktowych sytuacji miejskich. Celem Lokalnego Programu Rewitalizacji jest również spowodowanie, aby gminy znalazły się w sytuacji umożliwiającej taką koncentrację dotacji i prywatnych inwestycji i uruchomienie ich w dzielnicach, które mają zostać ustabilizowane lub są problematyczne, tak aby przyczyniły się one do ich rewaloryzacji i funkcjonalnego wzmocnienia.

Carl A. Heller, *Rewitalizacja obszarów miejskich. Praktyczny przewodnik: jak opracować lokalny plan rozwoju*,

[dostęp online:]

rewitalizacja.um.warszawa.pl/sites/rewitalizacja.um.warszawa.pl/files/rewitalizacja_obszarow_miejskich_przewodnik.pdf.

Lokalny Program Rewitalizacji:

- to dokument, którego celem jest zintegrowanie pomysłów na rozwój miasta.
- to dokument, który pełni tylko uzupełniającą rolę wobec strategii rozwoju miasta.
- to dokument, którego celem jest przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom zachodzącym w mieście.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora: Magdalena Fuhrmann

Przedmiot: geografia

Temat lekcji: Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, klasa II

PODSTAWA PROGRAMOWA

XIII. Człowiek a środowisko geograficzne – konflikty interesów: wpływ działalności człowieka na atmosferę na przykładzie smogu, inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne, rolnictwa, górnictwa i turystyki na środowisko geograficzne, transportu na warunki życia i degradację środowiska przyrodniczego, zagospodarowanie miast i wsi na krajobraz kulturowy, konflikt interesów człowiek – środowisko, procesy rewitalizacji i działania proekologiczne.

Uczeń:

9) podaje przykłady procesów rewitalizacji obszarów zdegradowanych i proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej i usługowej, podejmowanych na wybranych obszarach, w tym cennych przyrodniczo.

Kształowane kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne

Uczeń:

- omawia proces rewitalizacji i wskazuje potrzebę przeprowadzania tego procesu,
- wyjaśnia istotę identyfikacji obszarów zdegradowanych,
- proponuje działania rewitalizacyjne.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody i techniki nauczania: blended learning, IBSE

Forma zajęć: praca w grupach, praca całego zespołu klasowego

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny, zeszyt

Materiały pomocnicze

Ustawa o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 roku, Dz. U. 2015, poz. 1777.

PRZEBIEG LEKCJI

Uczniowie na wcześniejszej lekcji otrzymują polecenie przeczytania e-materiału. Każdy uczeń przed lekcją przygotowuje zestaw informacji na temat procesu rewitalizacji w miejscu, w którym mieszka (ewentualnie w sąsiedniej jednostce – w wyborze pomaga nauczyciel). Uczeń sprawdza, czy dla wybranej jednostki został opracowany program rewitalizacji, jakie są cele procesu i jakie obszary są nim objęte.

Faza wprowadzająca

1. Sprawdzenie zadania domowego (opcjonalnie).
2. Przedstawienie celu lekcji.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel kolejno omawia zagadnienia przedstawione w e-materiale.
2. Po przedstawieniu i wyjaśnieniu e-materiału, nauczyciel w formie ustnej weryfikuje zrozumienie materiału przez uczniów.
3. Nauczyciel przedstawia krótko informacje na temat procesu rewitalizacji we wskazanej miejscowości (jednostce).
4. Nauczyciel dzieli uczniów na mniejsze grupy, w których omawiają jedno (przypisane przez nauczyciela) działanie rewitalizacyjne obszarów zdegradowanych w wyniku działalności przemysłowej, rolniczej lub usługowej przewidziane w wybranej jednostce. Zastanawiają się, dla kogo przeznaczone są te działania i czy mogą one przynieść pozytywne efekty.
5. Podczas dyskusji wewnątrz grup uczniowie przygotowują krótką wypowiedź ustną dotyczącą przydzielonego działania.
6. Każda grupa prezentuje na forum klasy uzyskane wyniki.
7. Uczniowie zgłaszają kwestie, które są dla nich niezrozumiałe i podczas dyskusji wspólnie próbują znaleźć odpowiedzi na wskazane problemy. Nauczyciel w tej części lekcji pełni rolę moderatora, celem jest wzajemne uczenie się uczniów od siebie.
8. Nauczyciel sprawdza zrozumienie przez uczniów istoty procesu rewitalizacji i umiejętność identyfikacji obszaru zdegradowanego.

Faza podsumowująca

1. Przypomnienie celów lekcji.

2. Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej na lekcji.
3. Utrwalenie najważniejszych pojęć, szczególnie tych, które sprawiały uczniom najwięcej problemów podczas zajęć.
4. Ocena pracy uczniów podczas lekcji.

Praca domowa

1. Utrwalenie wiadomości zawartych w e-materiale.
2. Wykonanie ćwiczeń zawartych w e-materiale.
3. Przygotowanie ulotki informacyjnej o potrzebie prowadzenia działań rewitalizacyjnych, tak aby przekonać do niej osoby, które posiadają zbyt małą wiedzę o rewitalizacji lub są jej przeciwne.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Materiał multimedialny zwarty w e-materiale może być wykorzystana podczas powtórzenia materiału całego działu pt. „Człowiek a środowisko geograficzne”.